

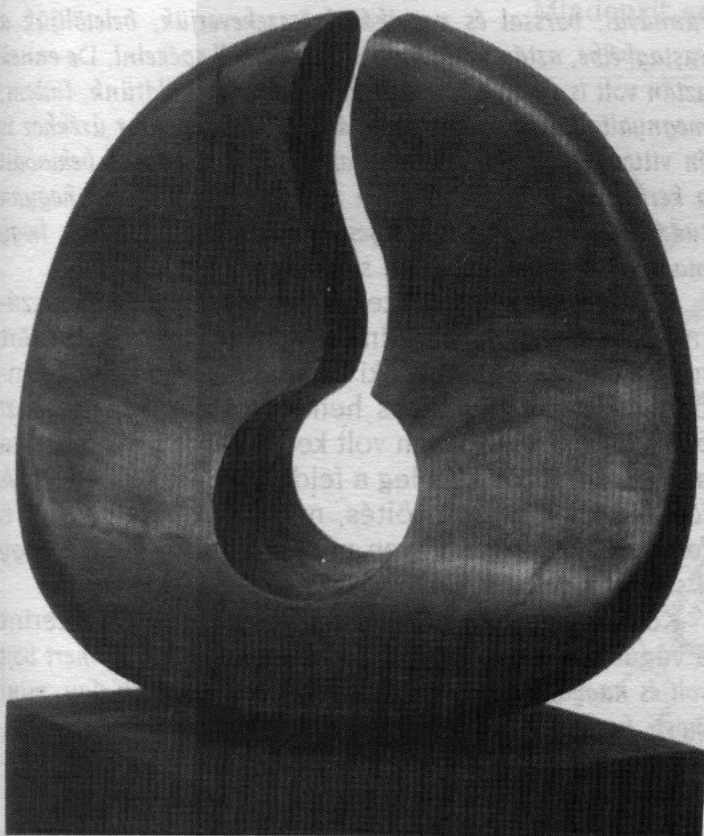
Humánus konstruktivizmus

Nehéz kisebbségben élni, nehéz művészként élni. Ezekkel a gondolatokkal fejeződik be az MTV Szegedi Körzeti Stúdiójának filmje Oroján István festőművészről.

Az ország délkeleti csücskében, Battonyán született. Szegeden végzett a Tanárképző Főiskola rajz szakán, Vinkler László volt a mestere. Gyulán telepedett le, ma is ott él. Viszonylag hamar eldőlt, hogy milyen kifejezésbeli irányt választ: *konstruktív* festő lett.

Óriási elszántság és erőfeszítés kellett ahhoz, hogy konokul ragaszkodni tudjon választott stílusához, ugyanis pályája kezdetén egyszerre két szakmai és helyzeti nehézséggel is szembe kellett néznie. Az egyik, hogy az Alföldön ekkor még igen erősen tartotta magát az úgynevezett *alföldi festészet*, amely lényegében Tornyai piktúrájának továbbélő hagyományából származott. (Jó lenne egyszer megvizsgálni azokat a művészetszociológiai okokat, amelyek a „tanafestészet” oly sokáig tartó egyeduralmát okozták. Milyen impulzusok hiányozhattak újabb festészeti nyelvek és tartalmak elfogadásához?)

A másik neuralgikus pont a művészeti élet akkori szervezeti felépítésében rejlett, nevezetesen, hogy élesen különválasztották a „hivatásos” és amatőr képzőművészetet. Hogy az amatőr mikor vált profivá – ezt a Művészeti Alapba való felvétel döntötte el, aminek nyilván számos vitatható eleme volt.

Oroján István szoborkompozíciója

Mindennek ellenére Oroján István határozott irányú, de ezen belül finom változatokat tartalmazó életművet hozott létre. Két nagyhatású élménykör befolyásolta művészetét. A hetvenes években ismerkedett meg a kortárs magyar síkkonstruktivizmus élcsapatával, Hencze Tamással, Fajó Jánossal, Nádler Istvánval, Bak Imrével és másokkal. Ebből a kapcsolatból nem formai befolyásoltság keletkezett, sokkal inkább az együttgondolkodás, a közös festői szemlélet élménye, valamint a művészeti élet nyüzsgésében részt nem vevő művész elveiben való megerősödése.

A másik nagy élményanyag olasz- és franciaországi utazásaiból ered. Az ott szerzett tapasztalatok és emléképek sokszorosán átfogalmazva, *szín-folt-vonal kompozíciókká* pácolódva épültek bele művészetébe.

Ami festészetének időközbeni módosulásait illeti, megjelentek a stílus keményebb – *hard edge* – és lágyabb kontúrú formációi is. Színvilága a *monokróm* – akár fekete – megoldásoktól a *sárga-kék-zöld-vörös* tiszta, keveretlen világán át a tompított hatású, olykor csak tónusokat használó, lírai színegyüttesekig terjed.

Újabbban kiderült, hogy Orojánban lakozik egy „*homo ludens*” is, játékos kedve azokon a szinte légies kompozíciójú képein érhető tetten, amelyeken apró motívumok „lebegnek” a képtérben.

Oroján István nemcsak fest, hanem *szobrokat* is készített. Vajon Brâncusi formaalkotó művészete mennyire ered románságából? Ugyanis a mai romániai szobrászat kiváló színvonalú, formailag leegyszerűsített és harmóniára törekvő, eredendően az anyag belső tulajdonságait figyelembe vevő – mintha valamennyi művész Brâncusi „köpönyegéből” bújt volna elő. Vagy egyszerűen arról van szó, hogy a mester művészete befolyásolón sugárzik vissza honfitársaira? Nehezen eldönthető kérdés. Mindenesetre Oroján szobrai ugyanebbe a vonulatba tartoznak. Oroján István ugyanis Magyarországon élő román származású embernek vallja magát. A művészetre ilyen definíciók persze nem érvényesek. Ahogyan maga fejezte ki: „*A művészet mindenképp fölényesen létezik, nem ismer határokat és származást. Ha valaki művész, akkor elsősorban művész, majd ember, s talán éppen román.*”

A Molnár József és Boka Tibor által alkotott, fél órás filmben mindez benne van, s még több is. Például Oroján erős kötődése gyökereihez, műveinek ritmusra (is) alakuló komponálása, melyre rímelt a film kísérőzenéjét adó román táncok muzsikája és az ütemes lábdobbanás. Továbbá a természethez való kötődése, ami nélkül – mint mondja – a művészethez sem lehet igazán köze az embernek.